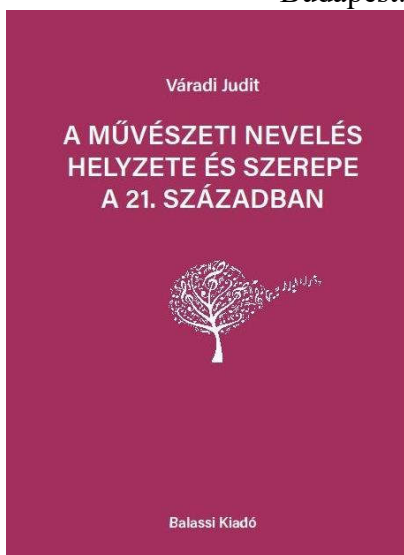

<https://doi.org/10.59424/debreceniszemle/2024/32/2/295-297>

Zenepedagógiai körkép történelmi háttérrel

Váradí Judít: *A művészeti nevelés helyzete és szerepe a 21. században*,
Budapest: Balassi Kiadó, 2023.

A hazai művészeti nevelés átfogó helyzetképét nehéz lenne egyetlen tanulmányban ismertetni. A gyakran ötletszerűnek tűnő módosításokat elszenvadó közoktatás, valamint a családok és a művészeti élet főállású szereplői is érintettek e kérdéskörben, ráadásul a művészeti ágak mindegyikére vonatkozó megállapításokat is csak általánosítva lehet tenni. Bár a címe alapján többet ígér, Váradí Judít monográfiájában arra vállalkozott, hogy összefoglalja főként gyakorló és oktató zenészekből álló Művészetpedagógiai Kutatócsoportjával végzett kvantitatív kutatá-

sának eredményeit. *A művészeti nevelés helyzete és szerepe a 21. században* célkitűzése a realitás elérhető közelében marad, amennyiben az észak-alföldi régióba tartozó három megye többféle – állami, egyházi, alapítványi – fenntartású húszt általános iskolájának mintegy kétezer tanulója, azok szüleit és tanárait faggató kérdőívek alapján felrajzolja évezredünk legelejének művészetpedagógiai képét. Kaphatott volna konkrétabb címet is a tanulmány, mivel a teljes évszázad jellegzetességeit így az elején még lehetetlen megjósolni, sőt akár a regionalitás is belekerülhetett volna. Talán a terjedelmi korlát miatt maradt ennyire széleskörű a benne rejlő ígélet. A feladat viszont a tér- és időbeli korlátokkal együtt sem kicsi.

A kötet logikus felépítése a tág kontextus felől szűkíti a köröket a konkrét kutatás területére. Alapos tekintéssel vezeti be olvasóját a tanórán kívüli művészeti tevékenységek nemzetközi ismereteibe. A nagyon gazdag, főleg angol nyelvű szakirodalmi háttér azonban sajnos figyelmen kívül hagyja a hazai hagyományokat, melyek különösen Debrecenben, a szerző és a kutatócsoport székhelyén kiemelten fontosak. A mai ismereteink szerint Maróthy által 1739-ben létrehozott és ma is működő Kollégiumi Kántus ugyanúgy a diákok önképzésének terepeként szolgálta a helyi közösség igényeit, mint ahogy a Yale Egyetem itt említett irodalmi társasága, melyet 1753-as alapításával elsőnek tekint Váradi

Judit forrása. A tanulói önképzés terepeinek ismertetéséhez az sem adna provinciális mellézköngét, ha önképzésre vonatkozó gondolatokat olvasnánk a szintén helyi kötődésű Karácsony Sándortól, a debreceni egyetem hajdani pedagógiaprofesszorától. Talán a nemzetközi szaktekintélyekre utalás annyira alapvető elvárás a publikációkban, hogy elfelejtjük saját értékeinket. Pedig éppen az önképzés terén nem voltunk lemaradva az újvilági gyarmatok mögött.

Az extrakurrikulum konceptualizálása és a zenei nevelés szocioemocionális tanulásban játszott szerepének bemutatása mellett a zenehallgatás társadalmi dimenzióit is megismerhetjük. A legolvasmányosabb – vagyis a laikus, pedagógiában vagy zenében alig jártas olvasó számára is érdekes – fejezetek a hangversenytermek etikettjének változásait és a koncerteken ma általánosan elvárt viselkedésmódok kialakulásának magyarázatát kínálják. (A IV. fejezet „A zenehallgatás társadalmi dimenziói” címet kapta.) Ezek alapján már nem is olyan egyértelmű, miért is ül még ma is szinte minden elsötétített koncertteremben az elegáns úri közönség csendben, mintha teljesen idegenek lennének. A szöveg nem mondja ugyan ki egyértelműen, de ez az idegenszerű környezet is hathat elidegenítően a legfiatalabb közönségréteg klasszikus zenei előadásoktól való általános ódzkodására. A III. számú fejezet a művészetoktatás tudásalapú társadalomban betöltött szerepéről szól, olyan kutatási területet ígérve, amelyet a

tényleges kérdőívek és azok kiértékelése nem tartalmaz. A zenetanulás kognitív és szocio-emocionális hatásait ugyanis a felmérés nem vizsgálta, bár sejtetni engedi a kutatócsoport további – feltételezhetően akár évtizedeket is átölelő követéses vizsgálatait, melyekkel esetleg olyan kérdésekre keresik a tudományosan igazolható válaszokat, hogy a kisdgyerek-, illetve kamaszkori zenetanulás, hangverseny-látogatás, zene-kari, énekkari munka milyen áldásos hatással lehet a fiatalok fejlődésén keresztül a társadalom anyagi és jóléti állapotára.

A művészeti oktatásban való részvétel mellett elsősorban a zene befogadói oldalát firtatta a kutatás. A nemzetközi kutatások idevonatkozó eredményeinek ismertetése az „A zenefogyasztás lehetőségei” című V. fejezetben olvasható, majd eljutunk a kötetcímben jelölt saját kutatások érdemi ismertetéséhez a VI. résztől kezdve. A kutatási módszerek részletes ismertetése az empirikus kvantitatív módszernél elengedhetetlen, ahogyan a feldolgozáshoz használt számítógépes programok megjelölése is. Ezek a részek inkább a szűkebb szakmának és a további kutatók elvégzőinek szólnak. Ám mindenki számára hasznos a bőkezűen közölt grafikonok és táblázatok, valamint a hozzájuk fűzött magyarázatok tanulmányozása. Vagyis elsősorban a zenei élet és a közoktatás szervezőinek lenne jó eljuttatni az eredményeket. Sok meglepetést nem szerez ugyan a legtöbb számadat, mégis hasznos lenne figyelembe venni a

tendenciákat, hogy a jövő koncertközönségét bármilyen eszközökkel is, de becsalogassák az élő előadásokra. Az ugyanis látszik, hogy – mint általában a hazai művelődés minden színterén – az otthonról hozott kulturális igényeinket, preferenciáinkat visszük és adjuk tovább. Az iskolának és az iskolai szervezőkkel együttműködő koncertszervezőknek közös érdeke lenne, hogy azokkal a tanulókkal is megszeretessék az igényes élő zenét, akik ehhez az otthoni körülményeik miatt valamiért alig jutnak hozzá, vagy ódzkodnak tőle.

Mindenesetre akadtak a kérdőívek alapján nem túl életszerű feltevések is. Vajon hány 4. osztályos tanuló operáról alkotott véleménye alapul valódi operaélményen? Esetleg mennyien nem is tudták a válaszadásnál, hogy mit takar a műfaji megnevezés, hiszen operáink nagy része a felnőtt közönség számára is elitista kalandnak számít, melyre előzetes ismeretek nélkül kevesen vállalkoznak. Ráadásul a fővárostól eltekintve – ahol ugyancsak borsos áron lehet látogatni az Operaházat – a vidéki színházak lehetőségei korlátozottak az erős központosítás miatt. Az előzetes feltevéseket többnyire igazoló eredményeket nem ismertetem. Ám sejthető, hogy a társadalmi, anyagi háttér és a település jellege, mérete, kulturális központtól való távolsága jelentősen befolyásolja az ott tanuló gyerekek kulturális eseményekhez való hozzáférését és motivációját a művészeti tevékenységre, még úgy is, hogy a táblázatok alap-

ján elég széles körű kulturális élményt biztosítanak a gyerekeknek, igazodva a lehetőségekhez. Például a szabolcs-szatmár-beregi kistelepülések több iskolája az alapfokú művészetoktatási feladatokat felvállalva nem elsősorban a hangszeres oktatásra, hanem a néptáncra fordít nagyobb figyelmet.

Váradí Judit és a kutatócsoport kitartó munkájának köszönhetően egy fontos kérdéskör néhány elemére kapunk nem túl meglepő válaszokat. Igazolódna a feltevések, további kutatások ötletei merülnek fel, amikhez sok erőt kívánhatunk a művészeti tevékenységük mellett elméleti munkát is vállaló kutatóknak. A további kiadványok esetén azonban fontos lenne egy olyan olvasószerkesztőt felkérni, aki nyelvhelyességi és helyesírási szempontból is hozzájárulhatna a téma jelentőségéhez

méltó kötet minél szélesebb körű kiadásához. Több helyen előfordulnak ugyanis nehezen értelmezhető, túlbonyolított összetett mondatok, esetleg tagmondatok határáról hiányoznak vesszők, vagy éppen a „mint” állapothatározói használatakor talánunk feleslegesen használt vesszőket. A különösen gazdag irodalomjegyzéket felmutató, tiszteletre méltó és nagyléptékű vállalkozás megérdemli az igényes nyelvi megvalósítást.

Kovács Gergely

PhD-hallgató,

Debreceni Egyetem, Irodalom- és Kultúratudományok Doktori Iskola